

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 77 (1992)
Heft: 4

Artikel: Nua che la carezia croda ...
Autor: Solèr, Adelina
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881635>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 02.04.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

**Nua
che
la
carezia
croda...**

Adelina Solè

Las 13.50 uras el bus d'in grond marcau svizzer. Il bus che va en direcziun dil quartier nua ch'ina gronda part dalla populaziun jastra viva, ei pli che pleins. Gia el bus sent'jeu in'atmosfera pauc svizra.

Alla proxima fermada sort'jeu. La casa ch'jeu enquerel stat gest sper la cruschada. Igl ei in baghetg vegl, buca mantenius fetg bein. La colur dalla preit oriundamein stgira, ei per gronda part sblihida e la fatschada dalla casa ha pliras ruosnas ch'ils cussadents han empruau da zuppar sut la feglia d'ina fegliadella.

Scalins all'entrada dat ei buca, jeu entrel directamein e prendel las scalas. Mi'emprema impressiun, las stanzas ston esser fetg pintgas, pertgei avon mintg'esch simpluna silmeins la mesadad dalla rauba d'in entir tenercasa. Ils numns sper mintg'esch tunan jester, mintga famiglia para dad esser dad in'otra naziunalitad.

La dunna ch'jeu enquerel sto habitar gest sut il tetg, pertgei ellas alzadas sut hai jeu buca anflau siu num. Jeu stoi mo aunc encurir la via tras ils piazs ch'ei mess a schigliar or en zuler e che stinschentan la glisch che penetrescha dallas finiastras. Finalmein stundel davon in esch, spluntel ed entrel.

Ina dunna da circa trent'onns cun in affon pign sin bratsch vegn encunter a mi e fa beinvegni. «Jeu sun la Tonja, pren plaz e sesenta sco da casa» gi ella si per mei. Propi da casa sesent'jeu buc, plitost sco en in'otra tiara, lunsch naven dalla Svizra. La habitaziun sco tala e surtut co quella ei endrizzata, regorda mei vid impressiuns ch'jeu hai rimnau inaga duront las vacanzas. Amiez il zuler ei ina madrazza giun plaun. Quei seigi il letg dalla feglia, manegia la Tonja. Dasperas sesanfla ina nanna per la pintga e sper quella ina meisa da giugs. Vid las preits pendan cartas, fotografias ed autras regurdientschas che ston derivar dall'Africa. Igl ei ina stanza

impressiunonta, fullanada da sum tocca dem, gnanc la minima caussa para da ver plaz pli.

In'egliada en cuschina fa surstar mei danovamein. Amiez cuschina, nua ch'ins ha pil solit ina meisa, stat in grond aquarium. Jeu fetsch mes patratgs, sche la Tonja drovi quel per adina ver pèschs frestgs en casa. Giud sia fatscha sai jeu denton leger che quels pèschs ein sia gronda pissiun. Pli tard intervegnel jeu veramein ch'ella magli insumma negina carn, era buca pèschs.

Lètgs binaziunalas

La Tonja cun sia historia ei mo ina da biaras autras ch'jeu hai astgau emprender d'enconuscher a caschun dad ina retscherca davart il tema 'Dunnas svizras maridadas cun umens digl exteriur e lur veta da mintgagi'. En la litteratura ed en la pressa anfl'ins oz pli e pli historias ed artechels che sefatschentan cun la tematica da lètgs binaziunalas. Oz ein numnadamein 27% dallas lètgs novas lètgs binaziunalas. Avon paucs onns encurevan bunamein mo ils umens svizzers lur partenarias egl exteriur, oz denton maridan pli e pli era dunnas svizras umens d'autras naziunalitads.

Las raschuns per lètgs binaziunalas ein aschi variontas sco las lètgs sezzas. La risposta dalla Tonja corrispunda denton al meini da biaras autras dunnas:

«Per mei eisi mai vegniu en damonda da maridar in Svizzer. Sch'jeu fuss s'inamurada d'in tal, vivessen nus probablamein ensemen, fussen denton strusch maridai. - Empriu d'enconuscher miu um hai jeu duront mias vacanzas el Senegal. El luvrava sco menader da turists, jeu erel en ina dallas gruppas ch'el ha menau tras siu marcau. La simpatia ei stada cheu naven digl emprem mument e nus essan en cuort davantai buns amitgs. Deplorablamein ein las vacanzas idas a fin bia memia spert e nus vein stuii prender cumiau. Anavos en Svizra hai jeu beingleiti schau encrescher per miu Bill. Gnanc in meins pli tard er'jeu puspei egl aviun en direzziun dil Senegal. Arrivada el liug da destinaziun hai jeu cuninagada anflau il Bill e nus vein passentau ensemen treis jamnas marvigliusas. Suenter quellas jamnas levan nus buca viver pli senza in l'auter ed il Bill ha accumpignau mei en Svizra per emprender d'enconuscher mia patria. - El ei buca turnaus el Senegal pli e nus essan ussa maridai dapi siat onns.»

Auters motifs per lètgs binaziunalas ein, tenor la retscherca, raschuns d'asil, protest encunter il stadi ed il giavisch da fundar famiglia.

Igl amitg da Regina veva per exempel dumandau la Svizra per asil suenter esser fugius dalla Sri Lanca. Dus meins era el cheu en Svizra cu els han empriu d'enconuscher in l'auter. Tschun jamnas pli tard ha el survegniu in rapport negativ ed ha stuii bandunar la tiara. Avon ein els denton aunc sedecidi da maridar per

saver star ensemen. Duront ch'el spitgava en Tiaratudestga ha sia amitga organisau tut las scartiras necessarias per saver far quei pass. Dapi ch'els ein um e dunna astga il partenari da Regina viver en Svizra.

Bunamein la medema situaziun anflein nus tier la Barla. Era siu amitg, oriunds dil Libanon, ha survegniu in rapport negativ dalla Svizra sin sia damonda d'asil. La Barla ha denton buca maridau el mo per saver star ensemen cun el en Svizra, mobein era per protestar persunalmein encunter la politica da jasters en siu stadi.

Semegliontamein alla Tonja han fetg biaras dallas dunnas ch'ei separicipadas all'intervesta empriu d'enconuscher lur partenaris duront lur vacanzas en tias jastras. Auters ein sentupai al plaz da lavur cheu en Svizra, a caschun da cuors da scolaziun ni fiastas. - Mo paucas dunnas han empriu d'enconuscher lur um a caschun da sias vacanzas en Svizra.

Dunnas cun ina posiziun dominonta

La part centrala dalla retscherca tracta la veta dil mintgagi dallas dunnas svizas maridadas cun jasters. Sin mia damonda da dar in pèr schatgs ord la veta da mintgagi da sia famiglia ha la Tonja entschiet a risdar aviartamein:

«Secapescha vein nus problems, mo quels dat ei en mintga lètg. Jeu creiel che quels han buca da far bia cul fatg che miu um ei dad in'otra naziunalitad.

Jeu sundel architecta e lavurel dapi la naschienscha da miu secund affon mo parzialmein. Miu um ei artist. El fa picturas e sculpturas. Siu plaz da lavur ha el cheu a casa. Aschia sa el sez parter en siu temps ed ha peda da ver quita da nossas feglias duront ch'jeu lavurel. Sco artist lavura el fetg malregularmein e nus essan dependents da mia paga per viver. La lavur dil Bill ei mintgaton in problem per mei. El lavura buca adina las medemas uras, buca adina tuttina bia ed jeu hai breigia da capir quei sistem senza reglas ed uorden.»

Tenor ils resultats da mia retscherca van bunamein tut las dunnas maridadas cun jasters a luvrar, seigi quei duront gl'entir gi ni era mo in pèr uras. In'exceptiun ein quellas dunnas che han affons aunc fetg pigns. Las pli biaras lavuran per motivs finanziais ni per buca daventar memia dependents da lur partenaris. Umens sco'l Bill che lavuran a casa ein tenor ils resultats dalla retscherca plitost l'exceptiun. La gronda part dad els ha ina lavur en biro, sco vendider, ella hotellaria e mo paucs san luvrar sur sesezs.

Malgrad che biars dad els han fatg fetg bunas scolaziuns en lur patria, anflan els cheu en Svizra darar ina lavur che corrispunda a lur qualificaziun. Igl ei buca da smarvegliar ch'els ein per ordinari pagai ulti mal e che lur dunnas ein sfurzadas da contribuir lur part per saver survivor. Da l'otra vart vessen gest quels umens bugen sche lur dunnas stuessen buca ir a luvrar.

Per illustrar quella situaziun lessel numnar igl exempel dalla Maria:

«Jeu haiel fatg in emprendissadi mercantil e lavurel en ina banca. Malgrad che jeu mondel fetg bugen a luvrar, preferessel jeu da buca stuer luvrar tschien per tschien. Nus savein denton buca selubir da desister da mia paga sche nus lein viver andantamein cheu en Svizra. Miu um lavura secapescha era, siu salari tonscha denton mai e pli mai per ina famiglia cun dus affons. Miu um ha fatg la scolaziun per scolast da fisica ell'Angola, cheu en Svizra sto el esser leds da saver luvrar sco manual. Quella lavur cuntenta buc el, mo nus vein buc autras letgas. Savens ei miu um vilaus ch'el vegn classificaus en nossa tiara sin fundament da sia colur e buca da sia qualificaziun. Secapescha che sia malcuntentientscha influenzescha era nossa lètg e la veta da famiglia. Nus vegnin tuts stuschai en rollas che nus savein buca eleger sezs. Miu um vegn degradaus dalla publicitad e vegn dependents finanziamein da mei. Quella dependenza sa el, sin fundament da sia tradiziun, acceptar mo vessamein. Jeu mezza survegn ina pussanza sur miu um che corrispunda in summa buca a mes ideals d'ina lètg. La rolla en la quala jeu vegnel stuschada sai jeu meinsvart buca ademplir e pitir sto la finala puspei mia famiglia. Nus vein gitg empruau dad anflar ina sligaziun per nos problems, mo la suletta para dad esser quella d'in divorzi.»

Ins savess supponer che quella rolla dominonta che biaras dunnas maridadas cun jasters ston representar anoviars, vegness surprida era en famiglia. Quei constat denton buc, sco quei resorta da mias intervestas. Atgnamein hai jeu saviu constatar duas tendenzas che dependan mintgamai dalla scolaziun dallas dunnas.

L'emprema tendenza ei d'anflar tier quellas dunnas che han frequentau dapli ni tuttina biars onns da scola sco lur umens, lur lètgs san vegnir consideradas en general sco lètgs egalitaras. Quei vul gir che la lavur dil tenercasa e l'educaziun dils affons ei partgida ualti uliv sils dus partenaris. Mintgin ha siu pensum ch'el ademplescha cunscienziusamein, ni che tuttas lavurs vegnan fatgas communablamein.

La secunda tendenza semuossa plitost en lètgs nua che la dunna ha in deficit da scolaziun enviars siu partenari. Biaras dunnas che survegnan sfurzadamein d'anoviar pussonza sur lur umens, san e vulan buca ademplir quella rolla autoritara. Ellas prefereschon da schar a lur partenaris tuttas decisiuns e la rolla da tgamun en famiglia. L'entira lavur dil tenercasa e dall'educaziun prestan ellas sezsas.

Ei dat era aunc ina tiarza varianta. La Tonja ha raquintau ella a mi, jeu creiel denton ch'ins sappi strusch generalisar siu exempel:

«Las lavurs dil tenercasa fa adina miu um. Sco jeu hai gia menziunau lavura el a casa. Quei vul gir ch'el sa planisar siu temps sco el vul e sa prender peda per

schubergiar, cuschinar, far cumissiuns e s'occupar dallas duas feglias. Jeu mezza sundel la gronda part dil gi buc en casa e sai strusch far quellas lavurs. Vitier vegn ei ch'jeu hai mai luvrau bugen el tenercasa. Jeu sustegnel denton il Bill tier l'educaziun da nos affons. Jeu sai buca sededicar allas feglias d'uront il gi, persuentar mettèl jeu mintga sera ellas a letg. Ein ellas ina gada malsaunas hai jeu la pussevladad da prender liber e sai cunquei gidar a tgirar ellas.

Era caussas ufficialas, per exempel telefons cun uffecis, sorprendel jeu normalmein. Jeu enconuschel meglier ils uffecis svizzers che miu um che sa dil reminent era buca nies lungatg.»

L'integraziun dils umens jasters

Pertuccont il lungatg dat la retscherca rispostas fetg claras. La gronda part dils umens jasters che vegn en Svizra sa buc in da nos lungatgs ufficials. En general ein els denton prompts d'emprender in da quels per ver pli lev al plaz da lavur, per anflar pli tgunsch amitgs e per s'integrar meglier en lur nova patria.

Schebein las dunnas svizras ein promptas d'emprender il lungatg da lur partenari dependa puspei dalla scolaziun. Dunnas cun in'aulta scolaziun muossan dapli interess per la cultura da lur umens e consequentamein era per lur lungatgs. Dunnas cun ina scolaziun meins buna muossan pil solit dameins interess per la derivonza ed il lungatg da lur partenaris.

Fetg savens vegn ei duvrau in tierz lungatg en las lètgs binaziunalas, silmeins all'entschatta tochen che in dad els ha empriu il lungatg da tschel. Interessant eisi che mintgin discuora siu lungatg-mumma culs affons. Savens vegn ei discurren en quellas famiglias buca meins che treis lungatgs.

Era concernent il lungatg ei la risposta dalla Tonja buca la regla:

«Il Bill, na lez discuora buca miu lungatg-mumma. El ha mai fatg in cuors da lungatg ed jeu mezza tschontschel da principi buca miu lungatg-mumma cun el. Jeu hai empriu da discuorer siu lungatg, mo en general tschintschein nus franzos. Jeu sundel leda che miu um vul buca emprender miu lungatg e sustegnel el en quei senn. Pertgei duess el s'identificar cun nus Svizzers e pertgei dar si sias tradiziuns? Ei fuss bein donn sch'el semidass e daventass in Svizzer. La finala hai jeu maridau el per quei ch'el ei in jester. In Svizzer maridass jeu era oz aunc buca. Ins sa emprender bia dapli dad in jester, da sia cultura, da ses usits e da siu patertgar.»

In auter exempel raquenta la Sandra:

«Miu um ei Japanes. El ei dapi tschun onns en Svizra e lavura sco secretari tier ina gronda banca. Oz discuora el dètg bein nies lungatg e quei facilitescha segiramein ad el sia lavur. Amitgs svizzers ha el sez atgnamein negins. Biars da mes

amitgs ein el decuors dil temps era daventai ses amitgs. Els han acceptau miu um surtut pervia da mei. Jeu lessel denton buca pretender che miu um fussi buca sedaus breigia da s'integrar e vegnir acceptaus dils Svizzers. Mintgaton ha el denton breigia da capir els e lur mentalidad distanziada.»

Difficultads da s'integrar

Malgrad tuts sforzs dils jasters cheu en Svizra eis ei buca lev per els da s'integrar en quella cuminonza. Dad els vegnin nus Svizzers titulai sco freids, distanziai e senza cor. Tenor els savein nus buca guder per propi la veta, patertgein adina mo vid ils daners e vein dapertut in uorden perfetg.

En vesta a quellas difficultads fa ei atgnamein buca surstar che la pluralitad dallas dunnas che viva en Svizra cun in um digl exteriur vess tema da scumiar la situaziun cun lur partenaris, dad ellas esser las jastras en la tiara, lunsch naven da famiglias ed amitgs e da depender dalla bunaveglia dil partenari e dalla populaziun da quella tiara.

Ina part dallas dunnas ch'jeu hai saviu intervestar fuss bein prompta da viver per in pèr onns en la patria da lur umens, denton mo sco experiment.

Gnanc la Tonja che ha atgnamein ina tenuta ualti liberala ha saviu gir perschuadidamein ch'ella savessi s'imaginar da viver ella patria dil Bill:

«Forsa, denton mo sut certas cundiziuns fussel jeu prompta da viver ella patria da miu um. El Senegal stuess jeu segiramein desister da biaras caussas che secapeschan cheu da sesez ed jeu vess tema dallas pretensiuns ch'il pievel senegales fagess enviers mei. Jeu prefereschel perquei da viver cheu en Svizra e d'enconuscher il Senegal mo dils raquents da miu um.»

Quei ei stau ils davos plaids che la Tonja ha dau a mi sin via. Aunc tut en patratgs bandunel jeu la habitaziun exotica che lai buca sminar ch'ella sesanfli amiez in marcau dalla Svizra. En zuler, mond da scala giu, va mi'egliada aunc inaga sur ils differents nums jasters avon mintga esch. Tgei historias vessen quels tgisà da raquintar?

Strusch ord casa, internamein aunc lunsch naven en tiaras jastras, sesanflei jeu gia amiez la hectica dil marcau grond. Jeu stoi cuorer e fullar via tras la fuola per buca schar mitschar il bus che spetga gia ...